

Da energipolitik blev sikkerhedspolitik

Temanummer: Hvordan løser vi energikrisen?

Danmark har i årevis været selvforsynende med olie og gas. Derfor var international storpolitik på gasområdet aldrig et spørgsmål om forsyning for Danmark. Vi var tilbagelæned, da Nord Stream-ledninger og Baltic Pipe var på tapetet og skulle forhandles. Men med Ruslands invasion af Ukraine blev energipolitik sikkerhedspolitik – også i Danmark. Denne artikel analyserer Danmarks bevægelse fra udenforstående til sanktions- fortalere i Østersøregionen og Europa.

I kølvandet på Ruslands invasion af Ukraine er det blevet tydeligt, at energi- og sikkerhedspolitik hænger sammen. I Danmark er vi vant til at være selvforsynende med olie og gas, og derfor har vi ikke tidligere betragtet energiforsyning som en del af vores sikkerhedspolitik. Dette blev tydeligt i forhandlingerne om Nord Stream-ledningerne og Baltic Pipe og senest i forhold til krigen i Ukraine. Det er ikke kun i Danmark, vi har manglet bevidsthed om sammenhængen mellem energi og magt/sikkerhed. Landene i Europa har været meget splittede i spørgsmålet om forholdet mellem energiforsyning og sikkerhedspolitik.

Vores nuværende energisituation, hvor vi i Europa gerne vil være uafhængige af russisk gas og samtidig vil fremme den grønne omstilling, er et resultat af, hvordan vi i Europa og i Danmark har betragtet energi siden den kolde krig. Nedenfor præsenteres derfor først en historisk analyse af begivenhederne set i lyset af vores nuværende energikrise, efterfulgt af en nærmere beskrivelse af de udfordringer, vi står overfor i forbindelse med energi- og sikkerhedspolitik. Til sidst præsenteres nogle af de punkter, vi skal være opmærksomme på fremover.

Den kolde krig og energi som magt

Krigen i Ukraine har afsløret sårbarhederne ved Europas afhængighed af russisk energi, men det er ikke første gang i historien, at energi er blevet set som en form for magt. Når man ser tilbage i litteraturen, har faktorer som befolkningsstørrelse, våbentechnologi, territoriets størrelse og naturressourcer typisk været afgørende for at bestemme en stats internationale magt (Morgenthau, 1949; Organski, 1958; se også Kissinger, 1974). Det omfang af naturressour-

**TRINE VILLUMSEN
BERLING**

Seniorforsker,
Dansk Institut for
Internationale studier

cer, herunder tilgængelig energi, som en stat besidder, har således historisk set spillet en vigtig rolle som magtfaktor.

Efter den kolde krig betragtede Vesteuropa magtpolitik som et overstået kapitel. Det, der vandt ved krigens afslutning, var demokratiet og menneskerettighederne, og dette skete gennem en transformation af hele det internationale miljø. Man troede, at det gamle syn på magtpolitikken ikke længere var nødvendigt, og at landene gennem flere og flere samhandelsaftaler ville være sikret og leve i fred. Den gamle lærdom, om hvad der skabte magt, blev ikke længere betragtet som relevant. Denne tankegang fungerede fint, så længe begge parter var enige om, hvad vej man skulle. Men mange østeuropæiske lande var uenige i analysen. De havde opbygget erfaring med problemerne ved at være afhængige af energi fra et andet land med stormagtsambitioner. Dette dannede baggrunden for to meget forskellige opfattelser af sammenhængen mellem energiforsyning og sikkerhedspolitik, og der opstod en form for *energikile* mellem de europæiske lande.

Gazprom blev etableret efter den kolde krig og har stået for al eksport af gas til udlandet, herunder til de tidligere sovjet-stater, som allerede var bundet til Rusland via infrastruktur til transport af energi, såsom rørledninger. Det gjorde det vanskeligt for dem at frigøre sig fuldstændigt fra Rusland. Det har været en afgørende faktor for de lande, der erklærede sig politisk uafhængige, men reelt set var afhængige af russisk energi. Det siges, at det er svært at ændre "hearts and minds" efter en krig, men det er også yderst vanskeligt at ændre på afhængighed af energi. Hvis man kontrollerer energi og energiforsyning, har man automatisk en enorm kontrol. Efter den kolde krig var Rusland ikke med på de vesteuropæiske forestillinger om, at det internationale miljø nu byggede på samhandel og demokrati, og de begyndte at bruge – eller måske nærmere fortsatte med at bruge – gamle strategier for magtudøvelse. De har dermed – lige under vores næser – benyttet sig af den magt, de har gennem energiforsyning, uden at vi rigtigt har indset det i Vesteuropa.

Et eksempel på, hvordan energi er blevet brugt som pressionsmiddel, var da Rusland lukkede for gastransit gennem Ukraine i 2006. Rusland erklærede åbent på stats-tv, at lukningen var med vilje og ikke skyldtes en teknisk fejl. Konsekvenserne af energiforsyningens afbrydelse kunne mærkes langt ind i Europa, helt ned til lande som Italien. Men det sad ikke fast som en generel læring i størstedelen af Europa. I Østeuropa har man derimod opnået en erfaring med, at energi ikke blot er en politisk uafhængig handelsvare, men et politisk pressionsmiddel – og måske ligefrem et våben. Flere østeuropæiske lande, især Litauen og Polen, har i både EU- og NATO-sammenhæng forsøgt at skabe opmærksomhed omkring denne problematik.

Vigtige årstal:

2005	Gerhard Schröder bliver bestyrelsesformand i Nord Stream AG under Gazprom
2008	Rusland går ind i Georgien
2009	Danmark siger ja til den første Nord Stream-forbindelse
2014	Rusland besætter Krimhalvøen og dele af Østukraine
2015	Oprettelse af EU's energiunion
2017	Energistyrelsen modtager en ansøgning om opførelse af Nord Stream 2
2018	Der etableres en ny grænse i Østersøen mellem Danmark og Polen
2019	Danmark godkender Nord Stream 2
2022	Rusland invaderer Ukraine Danmark rykker energi op i den sikkerhedspolitiske top tre

Vesteuropa har enten ikke rigtig forstået eller har nedtonet dette under den antagelse, at på sigt ville Rusland blive et fredeligt, ”normalt” land ved, at vi bandt os til hinanden gennem handelsaftaler. Tyskland har været en af de fremmeste fortalere for denne linje.

At de østeuropæiske lande ret hurtigt blev en del af det europæiske sikkerhedssamarbejde efter den kolde krig, gør det interessant, at der har været denne *energikile* – defineret som en grundlæggende uenighed om, hvordan energiforsyning og sikkerhedspolitik hænger sammen. Den har ligget latent under det vestlige samarbejde i årtier uden at blive ordentligt anerkendt (for en analyse af udviklingen i landene omkring Østersøen se Slakaityte, Surwillo og Berling, 2022).

Nord Stream 1

I Danmark har vi en lidt unik situation, hvor vi fra 1990'erne og frem til 2019, hvor Tyrafeltet blev sendt til reparation, stort set var selvforsynende med energi. Energipolitikken havde fokus på grønne idealer, klimaomstilling og brugen af naturgas som energikilde i en overgangsperiode. International sikkerhed omkring energiforsyning har ikke været på dagsordenen før for nyligt.

Danmark var meget imødekommende, da Tysklands tidligere kansler, Gerhard Schröder, i 2005 bliver bestyrelsesformand for Gazproms Nord Stream-projekt og anmodede om at få lov til at etablere den første Nord Stream-rørledning (herefter kaldet NS1) i Østersøen. NS1 blev i det store hele godkendt uden at vække særlig opsigt. Nord Stream-konsortiet foreslog, at NS1 skulle følge en rute gennem de berørte kystlandes eksklusive økonomiske zoner. Den eksklusive økonomiske zone (EØZ) reguleres af den internationale havret og defineres således: ”Uden for søterritoriet kan kyststaten oprette en eksklusiv økonomisk zone. I denne zone har kyststaten eksklusiv ret til efterforskning og udnyttelse af de naturlige ressourcer i havet samt på havbunden og dens undergrund samt til enhver anden økonomisk udnyttelse. Kyststaten kan også håndhæve miljøjurisdiktion i zonen. Den eksklusive økonomiske zone kan

maksimalt udstrækkes til 200 sømil (ca. 370 km).” (<https://um.dk/udenrigs-politik/folkeretten/folkeretten-a/havret>).

På grund af placeringen i EØZ havde ingen af landene reelt mulighed for at sige nej til etableringen.

Figur 1: NS1 endelig rute og NS2 foreslået rute 2017 i Østersøen

Kilde: Billede efter ukendt forfatter, licenseret under CC BY-NC-ND

Det eneste land, der havde mulighed for at protestere, var Danmark, fordi der på det tidspunkt ikke var en veldefineret grænse mellem Danmark og Polen i farvandet syd for Bornholm (i figur 1 er der i stedet for en egentlig eksklusiv zone indtegnet en "Midline"). Da anmodningen om at etablere NS1 kom, kunne Danmark ikke give et klart svar på deres foreslåede rute, da vi ikke vidste, hvilke områder Danmark havde bemyndigelse til at give tilladelse til at bygge i. Dette blev anset som et stort problem på det tidspunkt, da projektet var en milliardinvestering, og Tyskland stod overfor at mangle energi. Behovet for en overgang fra kul til naturgas som led i den grønne omstilling og et politisk ønske om at udfase kernekraft havde skabt et hul i energiregnskabet i Tyskland. Det skulle den russiske naturgas lukke. Den daværende statsminister, Lars Løkke Rasmussen, fik derfor idéen om at lægge rørledningen i dansk søterritorium i stedet. Med denne kreative løsning kunne Danmark give tilladelse, og NS1 blev hurtigt godkendt uden større debat.

Danmark sagde ja til NS1 i 2009. På trods af at Rusland i 2008 besatte dele af Georgien, havde vi ikke en fornemmelse af det sikkerhedspolitiske aspekt

af, at russisk gas skulle transporteres gennem farvandet lige ud for Danmark. Ruslands ageren i Georgien kan i dag ses som et af de første spæde tegn på, at Rusland stadig var i gang med en magtkamp, selvom den kolde krig var afsluttet. Rusland ønskede ikke at acceptere den rolle, Vesten tilbød Rusland efter den kolde krigs afslutning.

Nord Stream 2

Fra NS1 og fremefter begynder tingene for alvor at skride, og den russiske besættelse af Krimhalvøen og Østukraine fik Vesteuropa til at indse, at der foregik noget i Rusland, som ikke var som det burde være. Alligevel fastholdt især Tyskland en stor tro på, at hvis vi fortsætter med at binde Rusland ind i handelsaftaler, så udgør det også en form for sikkerhedspolitik. Mange lande i Østeuropa var stadig uenige i, at det var den rigtige strategi, men det var ikke nok til at udløse en samlet europæisk reaktion.

EU's politik for energiforsyning er, at medlemslandene selv må bestemme, hvordan de får deres energi, og der er ikke nogen regler omkring en fælles energiinfrastruktur. Der har ikke været en samlet energidagsorden på samme måde, som i nogle år har været på klima-området. I 2015 blev EU's energiunion dog oprettet på initiativ fra Polen. Det var først her, at man virkelig begyndte at sætte fokus på fælles energiinfrastruktur i Europa. Polen argumenterede for energiunionen på baggrund af den store afhængighed af russisk fossil energi i Europa. Det var dog ikke det, der lå til grund for Europas fælles dagsorden for oprettelsen af energiunionen. Det handlede mere om forsyningssikkerhed generelt – man kunne nemlig godt se, at vi var ved at blive alt for afhængige af én enkelt energileverandør. Med energiunionen forsøgte man at etablere ny energi-infrastruktur og tage skridt til at synkronisere særligt den baltiske energi-infrastruktur med den kontinental-europæiske. Baltikum er stadig en del af det belarusisk-russiske elsystem BRELL, men der arbejdes på at koble dem på Europa snart. Før krigen var planen udgangen af 2025. På grund af krigen i Ukraine bliver denne proces nok fremskyndet, ligesom Ukraine og Moldova meget hurtigt blev rykket over på det kontinentale system, da krigen brød ud.

På trods af oprettelsen af energiunionen og af det *wakeup-call*, som annekteringen af Krimhalvøen medførte, blev planlægningen af Nord Stream 2 igangsat. Energistyrelsen modtog en ansøgning til Nord Stream 2 i 2017 (herafter kaldet NS2). Ansøgningen gik på at fordoble mængden af gas gennem Østersøen fra Rusland til Europa med et nyt rørsystem, der skulle passere direkte gennem dansk søterritorium – igen. Flere politiske partier i Danmark begyndte at udtrykke modstand mod NS2, og både Socialdemokratiet og de Radikale var bekymrede for at godkende en rørledning til russisk gas på baggrund af annekteringen af Krim. Da Danmark modtog ansøgningen til NS2, var gode råd derfor dyre. Ansøgningen gennem territorialfarvandet syntes at udgøre en trumf: her måtte Danmark kunne sætte sin fod ned og sige nej. Men

det viste sig, at Danmarks kontinentalsokkelovgivning på det tidspunkt ikke tillod at inddrage sikkerheds- og udenrigspolitiske hensyn i vurderingen af ansøgninger om etablering af rørledninger i søterritoriet. Det betød, at vores lovgivning hindrede os i at afvise ansøgningen om rørføringen til projektet pga. sikkerhedshensyn. Det huede ikke vores store allierede USA, som var stærkt imod projektet og uofficielt bad Danmark om at afvise ansøgningen. Danmark stod derfor meget alene med beslutningen – i et spændingsfelt mellem USA og Rusland – og havde samtidig ikke mulighed for at afvise ansøgningen, på grund af gældende lovgivning.

Løsningen blev at indstille til en generel lovændring af kontinentalsokkelovgivningen. Det blev vedtaget, og herefter blev det muligt at inddrage udenrigs- og sikkerhedspolitiske overvejelser ved vurderingen af generelle rørledningsprojekter i dansk søterritorium – også for ”endnu ikke afgjorte sager”. Læs: for NS2. Da dette skete, flyttede ansøgningen om NS2 fra energiministerens til udenrigsministerens bord, og alle tidsfrister vedrørende behandling af ansøgning blev suspenderet med henvisning til, at man vurderede de sikkerheds- og udenrigspolitiske konsekvenser af projektet.

Der var politisk set en interesse i at forsinke processen i Danmark, da man på den måde kunne holde USA tilfreds og få tid til at afvente retningslinjer fra EU. Men der var uenighed i EU. Tyskland ville gerne have, at vi gav tilladelse til at opføre rørledningen, da de gerne ville modtage mere gas fra Rusland til at løse et forsyningsikkerhedsproblem. De Østeuropæiske lande var lodret imod af geopolitiske årsager – og USA bakkede dem op. En halv løsning kom først i 2019 med et ændret gasdirektiv, der lagde nye regler ned over projekter, hvor energien kommer fra tredjelande. ”Ih hvor vi buldrer”, syntes det at lyde fra EU’s korridorer, men løsningen fik ikke Danmark ud af den sikkerhedspolitiske katterpine.

I sidste ende fandt Danmark, igen med Lars Løkke Rasmussen som statsminister – her et årti efter den første beslutning vedrørende Nord Stream – en løsning på problemet, og vi endte med at finde en løsning, der i sidste ende medførte en tilladelse til opførelsen af NS2. Men først forhalede vi sagen yderligere. Det skete ved, at vi gennem en kraftpræstation af internationalt diplomati løste grænsediskussionen med Polen om, hvor grænsen i farvandet ud for Bornholm skulle placeres. Polen havde nemlig en kontrakt med Gazprom, som udløb i 2022. De ønskede at rive sig løs af gasafhængighed, og havde indgået aftale med Norge om at levere gas til dem gennem en ny rørledning: Baltic Pipe. Men hvis norsk gas skal til Polen, ligger Danmark i vejen. Rørledningen skulle altså løbe gennem dansk farvand. Lars Løkke Rasmussen brugte dette til at løse grænsestriden mellem Polen og Danmark. Hvis I vil have Baltic Pipe, vil vi have grænsestriden løst. Og resultatet blev, at vi fik over 80% af det område, der var overlappende krav på. I en situation, hvor Polen forsøgte at blive uafhængig af russisk gas, udnyttede Danmark altså situationen. Man kan næsten sige, at vi brugte energivåbnet imod Polen – nok uden helt at

erkende det. I lyset af den seneste udvikling i Ukraine virker denne situation helt absurd.

Danmark endte med at bede NS2 om at ændre placeringen af rørledningen, så den i stedet ville komme til at befinde sig i den nye EØZ, som vi efter forhandlingerne med Polen lige havde fået etableret. Som før nævnt gælder der andre regler, når rørledningen befinder sig der: Her er der større frihed til at bygge, og det er vanskeligt for andre lande at modsætte sig det. Dette betød også, at Danmark fik skubbet rørledningerne lidt længere væk fra os selv og ind i et område omfattet af internationale regler og internationalt diplomati i stedet for af dansk lovgivning. Samtidig fik vi dygtigt forhalet processen omkring opførelsen af NS2. NS2-konsortiet var meget vrede over Danmarks behandling af ansøgningen, men de indgav alligevel en ny ansøgning i det nye område.

Hele processen omkring NS2 er usædvanlig. Det er meget uklogt for et lille land som Danmark at skille sig ud og stå så alene overfor stormagter som Rusland og USA. Men ikke desto mindre var det det, Danmark gjorde fra 2017 til den endelige godkendelse af NS2's nye linjeføring i december 2019. Vi var sandsynligvis hjulpet godt på vej af en insisterende stormagt (USA). Men trods denne erfaring blev energiforsyning stadig ikke betragtet som sikkerhedspolitik i Danmark, da Rusland invaderede Ukraine.

Det er altså tydeligt, at der er meget som Europa, og specielt Vesteuropa, først meget sent har forstået omkring det sikkerhedspolitiske aspekt af energiforsyning. På trods af flere tegn undervejs, og advarsler fra flere lande i Østeuropa, har det været en sen erkendelse i Vesteuropa. Også i Danmark har der været en udvikling, hvor vi gik fra at være dem, der fandt på en smart løsning, der førte til opførelsen af NS1, hen over en ubehagelig proces for en småstat, der måtte skille sig ud fra mængden i forhandlingerne om NS2 pga. stormagtsindblanding, til at vi nu har indset, at vi, på trods af at vi ikke selv normalt modtager russisk gas direkte, er meget afhængige af det europæiske energimarked, og at energiforsyning og sikkerhedspolitik er tæt forbundne.

Udfordringer for vores sikkerhed

Da Rusland gik ind i Ukraine i 2022, var NS2 faktisk stadig ikke blevet godkendt. Det skyldtes tilsyneladende en fodfejl i NS2-konsortiet, der havde lavet ansøgningen. Man havde ikke opfyldt de nye EU-regler om projekter fra tredjelande godt nok, og Tyskland havde derfor været nødt til at afvise projektet. I kølvandet på Ruslands invasion af Ukraine kom der endelig en forståelse for, at de 40% af Europas gasforsyning, der kom fra Rusland, udgjorde et stort sikkerhedsmæssigt problem. Mange af transitlinjerne, der transporterer gassen fra Rusland til Europa, går gennem Ukraine. Dvs. at pludselig var store dele af den europæiske gasimport afhængig af, at rørene gennem Ukraine ikke blev ramt i forbindelse med krigen. Den europæiske uenighed om sammenhængen mellem energi- og sikkerhedspolitik har fra starten gjort det vanskeligt at indføre sanktioner mod Rusland vedrørende energi. Derfor er dette område

også et af de sidste, der er blevet sanktioneret – på trods af at Rusland har tjent enorme summer på at sælge energi til Europa under hele invasionen. Tyskland var især i klemme, da ca. 75% af deres gas kom fra Rusland, da krigen startede. Så da Tysklands kansler, Olaf Scholz, godt hjulpet på vej af Joe Biden, to dage før krigen startede, valgte at trække NS2-ansøgningen ud af den tyske godkendelsesproces, var han godt klar over, at det ville blive svært for Tyskland, og at Rusland kunne reagere voldsomt. At man måske potentielt ville afbryde gasforsyningen gennem NS1. Dette ville ramme de tyske forbrugere hårdt, da ca. 50% af husstandene opvarmes af naturgas. Alvoren havde i sandhed ramt Europa og energiforsyningen hårdt.

I Danmark skete der også meget hurtigt en ændring i synet på energiforsyning og sikkerhedspolitik. Mette Frederiksen var statsminister, da Rusland gik ind i Ukraine. Kort efter invasionen blev et flertal i Folketinget enige om et nyt nationalt kompromis, der pegede på russisk gas som et problem og anerkendte energipolitikken som en del af sikkerhedspolitikken. Energipolitik blev faktisk rykket helt op i top-3 af sikkerhedspolitiske hensyn. Så det har været en stejl læringskurve for Danmark, på trods af at vi flere gange har siddet i saksen – først med en kreativ løsning på NS1, derefter med forhalingen af NS2, efterfulgt af krigen i Ukraine.

Selvom Danmark i lang tid har været næsten selvforsynende med energi, var det ikke den situation, vi stod i, da krigen i Ukraine brød ud. Det skyldes, at vi i 2019 sendte Danmarks største naturgas-plattform i Tyrafeltet til Fjernøsten for at blive repareret. Derfor modtog vi på det tidspunkt omkring 50% af vores energiforsyning fra Tyskland og størstedelen heraf gennem NS1 i Østersøen. Da Rusland så kom på at ændre betalingsreglerne for gassen, så de kun ville modtage betaling i rubler, var også Danmark sat i en knibe. Ville man acceptere et krav fra et land, der ulovligt havde invaderet et andet? I Danmark blev det i sidste ende Ørsted, der tog den sikkerhedspolitiske beslutning om ikke at ville betale i rubler. Men også resten af Europa sagde løbende nej til at betale med rubler i 2022, og der blev gradvist lukket ned for den russiske gastilførsel til de europæiske lande.

Det er blevet tydeligt, at beslutningerne om energiinfrastruktur i Danmark historisk ofte er blevet taget af eksperter eller interessenter. Ansøgningen om anlæggelse af Nord Stream-rørledninger kom til at handle om havbunden, skibstrafik og miljøhensyn, som f.eks. rådgivende ingeniører i Rambøll skulle undersøge. Spørgsmålet om, hvorvidt rørledninger kunne løbe gennem Østersøen, kom til at handle om juridisk placering af landegrænser. Og i sidste ende var det som før nævnt Ørsted, der traf beslutningen om ikke at betale i rubler, hvilket resulterede i lukningen af forsyningen af russisk gas til Danmark. Vi har dermed på lange stræk uddelegeret de sikkerhedspolitiske beslutninger vedrørende energi til forskellige ekspertgrupper, og det har været deres vurderinger og beslutninger, der har formet den situation, vi står i nu. Det er på tide at tage den sikkerhedspolitiske autoritet tilbage.

Hvad betyder det for fremtiden?

Vi har nu set, at Rusland bruger energi som et våben. Det er noget, vi skal begynde at overveje i forhold til vores fremtidige energiprojekter, herunder placeringen af havvindmøller og energiløser. Når vi træffer beslutninger om placeringen af disse energiprojekter, har det primært været baseret på ingeniørfaglige vurderinger af, hvor det konstruktionsmæssigt og økonomisk vil være mest hensigtsmæssigt at placere dem – nemlig hvor der er store havarealer og let adgang til at transportere strømmen til transformatorstationer eller til lands. Men læren efter Ukraine-krigen – og særligt sabotagen mod Nord Stream-ledningerne – bør være, at sikkerhedspolitiske hensyn bliver styrende. Når man planlægger for eksempel Energiø Bornholm, bør man tage højde for, hvordan de forskellige komponenter i projektet bliver placeret i forhold til den eksklusive økonomiske zone, søterritoriet osv. Dette er vigtigt, fordi vi med sabotagen af Nord Stream har set, at sabotage med større sandsynlighed kan ske i den eksklusive økonomiske zone, hvor den danske lovgivning ikke gælder. Sabotagen kunne have været udført hvor som helst på rørledningen – også i dansk territorialfarvand – men den blev udført netop der, hvor det ikke krænker et bestemt lands territorium. Så selv hvis vi havde beviser for, at det var et specifikt land, der stod bag udførelsen af sabotagen, ville det være vanskeligt for os at reagere på det. Hvis sabotagen i stedet havde været udført på det stræk, vi selv inviterede ind i søterritoriet syd for Dueodde, havde det været en helt anden situation: Ville det have talt som et angreb på et NATO-land? Det havde rejst en helt anderledes diskussion. Når der sprænges ude i den eksklusive økonomiske zone, bevæger vi os ind i en gråzone, der er karakteristisk for hybridkrig, hvor det er svært at definere, om det faktisk er en krigshandling. Vi er derfor nødt til at tage denne krigsførelsesmetode i betragtning, når vi overvejer, hvor vi skal placere havvindmøller, og hvordan vi skal føre kabler fra Energiø Bornholm til Tyskland. Vi er nødt til at overveje, hvordan vores energiinfrastruktur placeres i forhold til de forskellige landes territorier, og hvem der har ansvaret for at overvåge disse områder. Vi kan ikke patruljere i alle områder, hvor vi fører rørledninger, men vi kan forvente, at angrebene vil finde sted ved nogle af de kritiske punkter. Og samtidig er læren fra Nord Stream-sabotagen, at det vil ske på kritiske tidspunkter. Spektakulære tidspunkter. Husk på, at nyheden om sprængningerne af Nord Stream ramte nyhedsfladen, samtidig med at Mette Frederiksen var i Polen for at åbne Baltic Pipe. Netop den rørledning, alle var så glade for i lyset af krigen, fordi den ville mindske Europas afhængighed af russisk gas. Derfor er det væsentligt også at være opmærksom på sådanne store begivenheder. Kunne det være åbningen af Energiø Bornholm? Eller genstarten af Tyrafeltet til vinter? Vi bør i hvert fald overveje muligheden og forsøge at beskytte os imod, at det sker. Det, vi kan lære af denne situation, er, at vi skal overveje, hvor vi bygger, især når det gælder kritiske punkter i energiinfrastrukturen. De områder, der skal beskyttes mest, bør så vidt muligt placeres inden for søterritoriet og ikke den eksklusive økonomiske zone, hvor internationale regler og internationalt diplomati gælder, og hvor sanktioner er svære at gennemføre. Samtidig skal vi forstå, at sabotagen ikke bare handler om energiforsyning. Den handler

lige så meget om at ramme på et tidspunkt, hvor vi fejrer en ny sejr i energipolitikken, men i stedet får en spektakulær usikkerhed udstillet. Den handler fundamentalt om at øge vores følelse af sårbarhed.

EU er blevet mere klar over, hvor vigtig energiforsyning er for sikkerhedspolitikken, og EU og energiunionen spiller en afgørende rolle i vores bestræbelser på at blive uafhængige af russisk gas. Samtidig står vi også over for en klimakrise, og energiunionen er central i vores forsøg på at tackle både klimakrisen og forsyningskrisen. Men EU har ikke tilstrækkelig overvågningskapacitet til at holde øje med hele vores energiinfrastruktur, så derfor kommer NATO til at spille en afgørende rolle i at forhindre angreb.

Energi er dermed et sikkerhedspolitisk område, der er kommet for at blive, og det er noget, vi skal tage med i vores overvejelser om energiforsyning i fremtiden. Hvis Rusland ikke ønsker at starte en direkte krig mod NATO-lande, vil vi sandsynligvis se mere hybrid krigsførelse og flere hybride angreb. Det er realistisk set i cyberdomænet og i energiforsyning, at vi kan forvente, at der kommer til at være flest angreb. Det er derfor ekstremt vigtigt, at vi nøje overvejer, hvor vi placerer vores energiinfrastruktur. Energisektoren udgør en mulig svaghed – det er den bløde bug af det åbne samfund – som Rusland kan udnytte i fremtiden, og det har derfor afgørende betydning, at vi både i Danmark, Europa og NATO gør alt, hvad vi kan for at styrke dette svage punkt.

Referencer

- Berling, T.V., Wiederholt Christensen, L., Cordes, M., Hansen, F.S., Jakobsson, A.K., Puck Nielsen, A., Nissen, C., Slakaityte, V., Staun, J., Surwillo, I., Vissing, L. (2023): "Nærområdet", DIIS Working Paper 2023 no. 5 available at <https://www.diis.dk/publikationer/oestersoe-regionen-staar-foran-ustabil-fremtid-ukraine>
- Kissinger, H. (1974) "Address by Secretary of State Kissinger, The challenge of independence", New York, April 15, 1974. Available at <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v38p1/d32>
- Morgenthau, Hans J. (1949): *Politics among Nations. The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf
- Organski, A. F. K., (1958). *World Politics*, (New York: Alfred A. Knopf), pp 116-131
- Slakaityte, V, Surwillo, I, Berling, TV (2022): Energy security in the Baltic Sea Region. Transition within geopolitical constraints. DIIS Report, 27. oktober 2022, available at <https://www.diis.dk/node/25982>